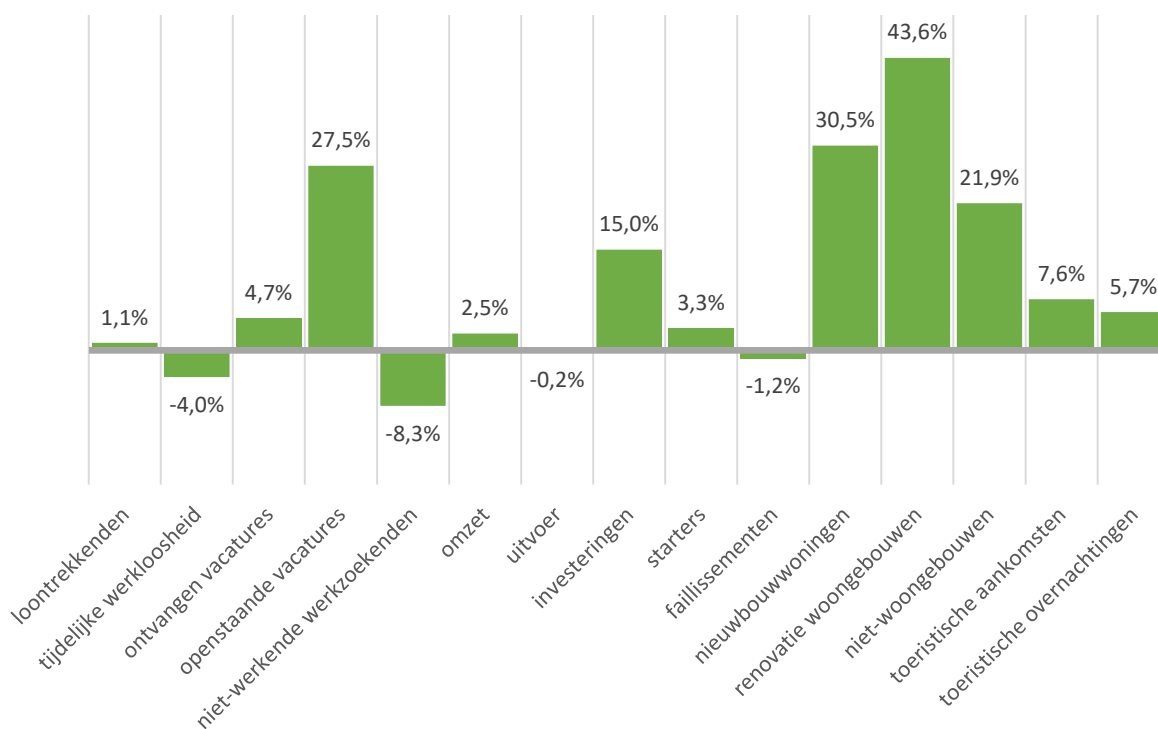

Limburgradar

Driemaandelijke situatieschets van de Limburgse economie

MEI 2019

Jaarresultaten 2018 t.o.v. 2017

Limburgse economie scheert hoge toppen in 2018:

- **Nooit eerder zoveel Limburgers aan het werk**
- **Werkloosheid daalt sneller dan in Vlaanderen**
- **Opnieuw recordaantal starters en investeringen**
- **Spectaculaire toename aantal bouwvergunningen**

pom

Limburg
economisch
versnellen

Limburgse economie scheert hoge toppen in 2018

De topprestaties die de Limburgse economie opstapelde in 2017, worden een jaar later al overtroffen. 2018 was een economisch jaar 'grand cru' voor de Limburgse en Vlaamse economie, waarin opnieuw enkele records sneuvelden. Met uitzondering van de zeer geringe daling van de Limburgse uitvoer (-0,2%), wisten alle indicatoren uit de Limburgradar zich in 2018 te verbeteren t.o.v. 2017. Zonder meer knappe prestaties van de Limburgse economie, maar met die bemerking dat Vlaanderen het globaal nog net iets beter doet met betere scores dan Limburg op 9 van de 15 geanalyseerde indicatoren.

Nooit eerder zoveel Limburgers aan het werk

In 2018 oefenden gemiddeld 303.440 Limburgers een job in loondienst uit, ruim 3.000 meer dan in 2017 en het hoogste aantal ooit. Omdat het aantal loontrekkenden in Vlaanderen in dezelfde grootteorde toenam (+1,1%), blijft het Limburgs aandeel in het aantal Vlaamse loontrekkenden stabiel op 12,8%. Tegelijkertijd bleef het aantal niet-werkende werkzoekenden sterk afnemen in 2018 t.o.v. een jaar voordien, in Limburg met -8,3% en in Vlaanderen met -7,8%. De gemiddelde werkloosheidsgraad van 2018 is daarmee in Limburg gelijk aan die van Vlaanderen (6,4%). Een opmerkelijke prestatie want in het jaar na de sluiting van Ford Genk (2015) was de Limburgse werkloosheidsgraad (8,5%) nog beduidend hoger dan de Vlaamse (7,8%). Limburg is dus zeker op de goede weg, maar laat na de provincie Antwerpen wel nog steeds de hoogste werkloosheidsgraad optekenen van alle Vlaamse provincies.

Opnieuw recordaantal starters en investeringen

Dankzij een uitmuntend 4^e kwartaal is 2018 het tweede recordjaar op rij inzake het aantal gestarte ondernemingen in Limburg. In totaal telde Limburg het afgelopen jaar 7.710 starters. Dat zijn er 247 meer dan het vorige record dat nog maar dateerde uit 2017. Het aantal faillissementen blijft verder dalen en bereikte in 2018 met 593 faillissementen het laagste niveau van de afgelopen tien jaren. De voorspoedige economische conjunctuur zet de Limburgse ondernemers bovendien duidelijk aan om te investeren in hun bedrijven. Het totale investeringsbedrag bij de Limburgse bedrijven lag in 2018 15% hoger dan in 2017, wat beduidend meer is dan de gemiddelde toename in Vlaanderen (9,8%). Nooit eerder investeerden de Limburgse ondernemers meer dan in 2018.

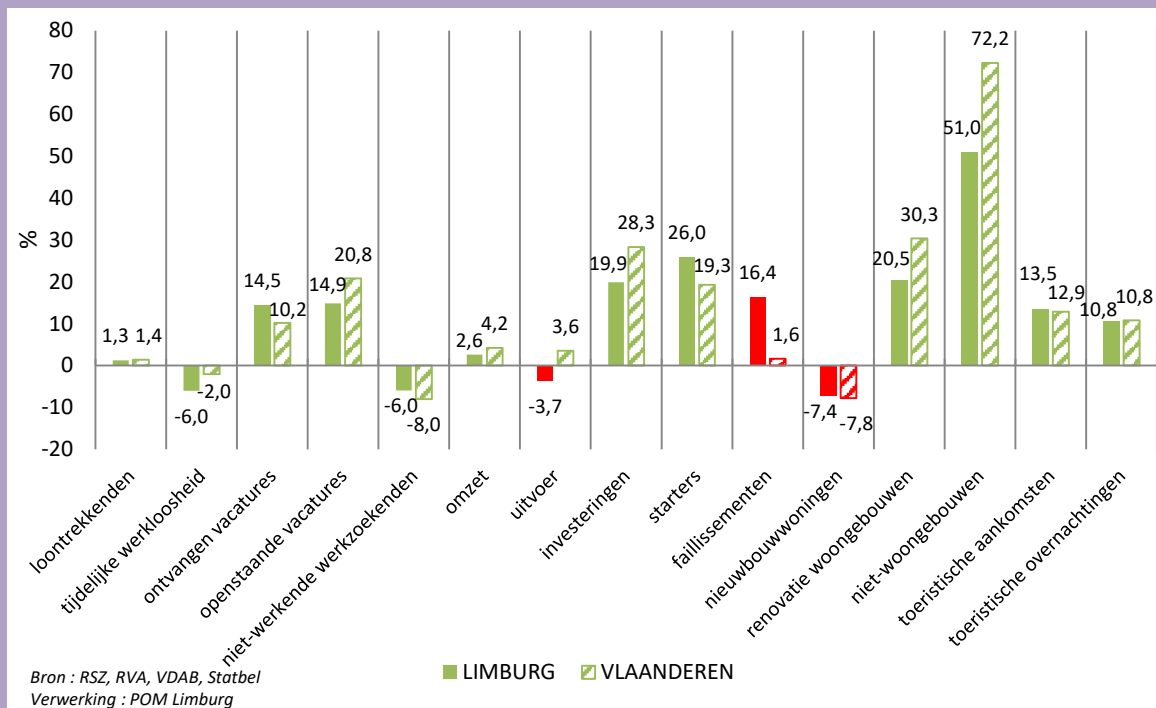
Spectaculaire toename aantal bouwvergunningen

De sterkst stijgende indicator op jaarbasis in de Limburgradar is het aantal goedgekeurde bouwvergunningen voor de renovatie van woongebouwen. Na de dalende tendens in 2016 en 2017 lijkt de renovatie terug op te leven met in Limburg 43,6% meer vergunningen in 2018 t.o.v. 2017 (Vlaanderen: +31,6%). Ook het aantal goedgekeurde bouwvergunningen voor nieuwbouwwoningen stijgt sterk in 2018 in vergelijking met 2017 (Limburg: +30,5%; Vlaanderen: +31,9%). Dit wordt deels verklaard door de tweejaarlijkse verstrenging van de energienormen waarop bouwheren anticiperen, maar tevens door de aanhoudende lage hypotheekrente en door het toegenomen vertrouwen van de bouwheren in de economie. Ook het aantal goedgekeurde vergunningen voor niet-woongebouwen kende in 2018 een forse toename t.o.v. 2017 (+22% in Limburg en Vlaanderen).

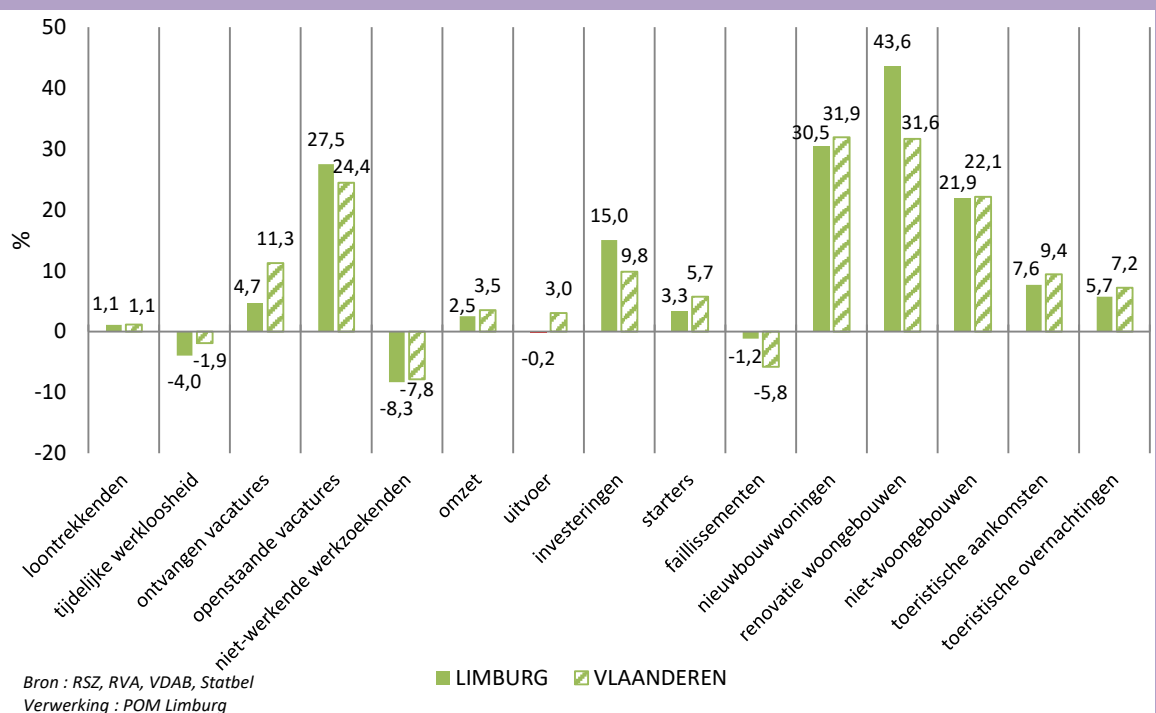
1. Limburgradar

De Limburgradar toont de %-evolutie van meerdere economische indicatoren in een bepaalde periode t.o.v. dezelfde periode van het jaar voordien. De volledig gekleurde staven geven Limburg weer, de gearceerde staven Vlaanderen. Groen wijst op een verbetering, rood op een verslechterde situatie.

Evolutie 4^e kwartaal 2018 t.o.v. 4^e kwartaal 2017

Evolutie 2018 t.o.v. 2017

Synthese

- Het 4^e kwartaal van 2018 kleurt overwegend groen voor de Limburgse economie. 12 van de 15 indicatoren laten een betere score optekenen dan in het 4^e kwartaal van 2017. De sterkste procentuele groei staat op conto van het aantal bouwvergunningen voor niet-woongebouwen (+51,0%), het aantal starters (+26,0%), het aantal vergunningen voor de renovatie van woongebouwen (+20,5%) en het aantal investeringen (+19,9%).
- 3 indicatoren presteren in Limburg in het 4^e kwartaal van 2018 slechter dan in het 4^e kwartaal van 2017, nl. het aantal faillissementen (+16,4%), het aantal vergunningen voor nieuwbouwwoningen (-7,4%) en de export (-3,7%).
- Met slechts 5 indicatoren waarop Limburg beter scoort dan Vlaanderen, presteert Limburg globaal iets minder goed dan Vlaanderen.
- Op jaarbasis (2018 t.o.v. 2017) is de evolutie van de Limburgradar bijzonder positief. Enkel bij 1 indicator wordt in Limburg een licht terreinverlies opgetekend, zijnde een zeer geringe uitvoerdaling. Alle andere indicatoren weten zich te verbeteren in 2018, met als positieve uitschieters de bouwvergunningen, het aantal openstaande vacatures en de investeringen.

Absolute aantallen en aandeel Limburg in Vlaanderen

	Limburg		Vlaanderen		% -aandeel Limburg in Vlaanderen	
	2018	Verskil met 2017	2018	Verskil met 2017	2018	Verskil met 2017
Loontrekkenden ¹	303.440	3.278	2.379.231	26.518	12,8	0,0
Tijdelijk werklozen ¹	9.825	-404	57.810	-1.119	17,0	-0,4
Ontvangen vacatures	29.509	1.316	287.188	29.064	10,3	-0,6
Openstaande vacatures ¹	4.703	1.014	47.411	9.312	9,9	0,2
Niet-werkende werkzoekenden ¹	26.116	-2.371	195.989	-16.688	13,3	-0,1
Omzet (in 1.000 €)	52.152.780	1.265.789	640.823.152	21.783.647	8,1	-0,1
Uitvoer (in 1.000 €)	16.414.502	-31.105	263.695.500	7.716.387	6,2	-0,2
Investerings (in 1.000 €)	2.213.888	289.229	25.252.208	2.252.554	8,8	0,4
Starters	7.710	247	60.568	3.271	12,7	-0,3
Faillissementen	593	-7	4.415	-273	13,4	0,6
Bouwvergunningen residentiële nieuwbouwwoningen	6.600	1.541	49.307	11.922	13,4	-0,1
Bouwvergunningen residentiële renovatie	1.867	567	17.130	4.118	10,9	0,9
Bouwvergunningen niet-residentiële nieuwbouw en renovatie	880	158	6.950	1.259	12,7	0,0
Toeristische aankomsten	1.388.893	98.540	10.401.711	891.708	13,4	-0,2
Toeristische overnachtingen	4.339.421	233.534	26.272.067	1.760.732	16,5	-0,2

Bron: RSZ, RVA, VDAB, Statbel

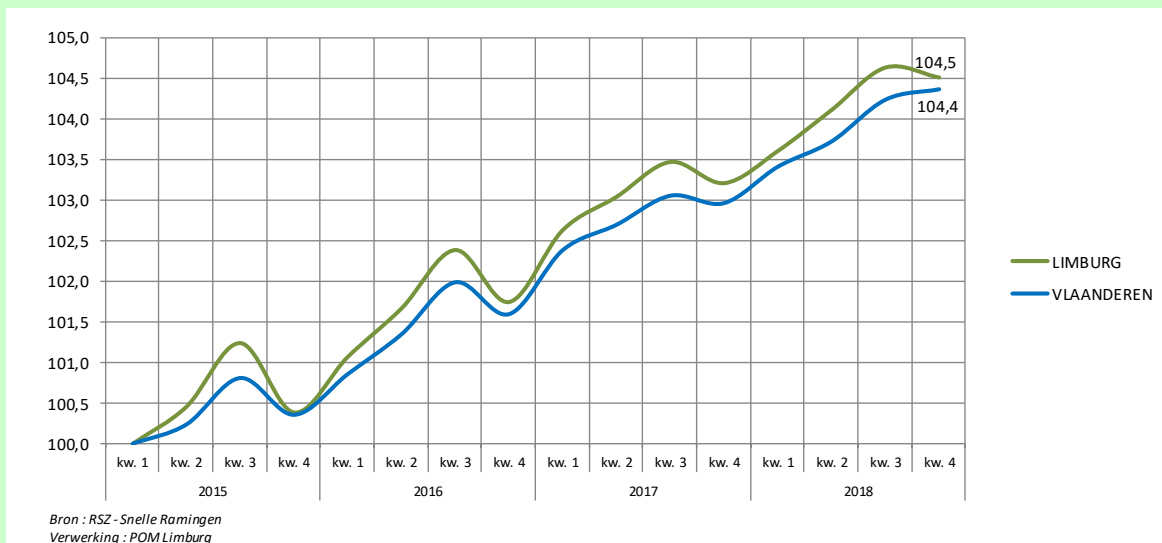
Verwerking: POM Limburg

¹ Jaargemiddelde (gemiddelde over de 4 kwartalen)

In wat volgt worden de kwantitatieve economische indicatoren elk apart behandeld vanaf begin 2015. De grafieken tonen telkens de meest recent beschikbare cijfers, maar bij de daarop volgende syntheses worden enkel de resultaten tot en met het beschouwde kwartaal in de Limburgradar besproken.

2. Loontrekkenden

Evolutie loontrekkenden naar woonplaats (Indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

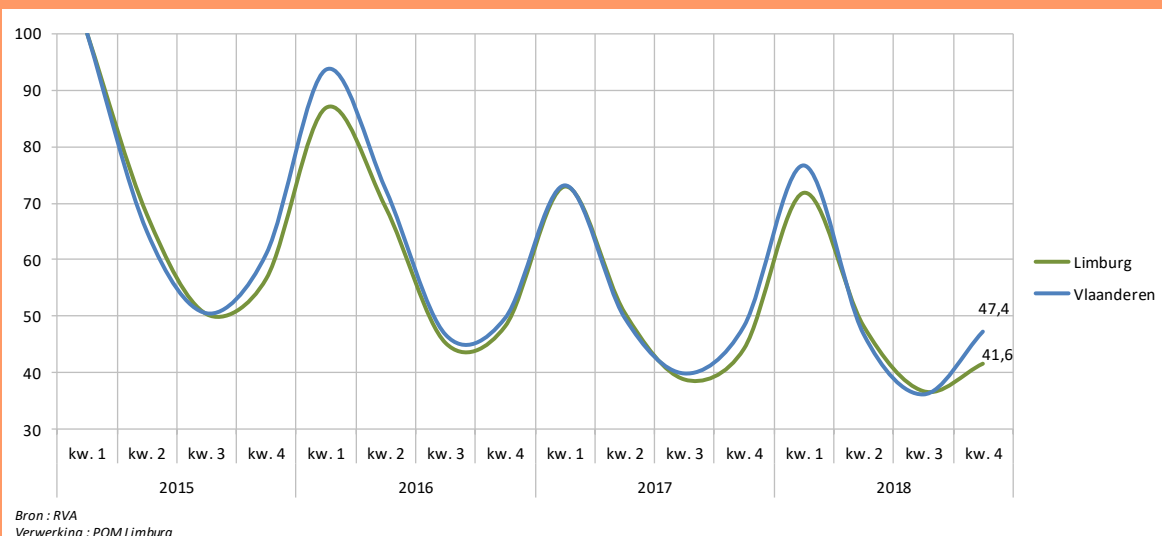
Synthese

- Volgens de ‘snelle ramingen’ van RSZ hebben 304.300 Limburgers een loontrekkende job eind 2018. Dat zijn er bijna 3.800 meer dan eind 2017 (+1,3%). Limburg is daarmee goed voor 12,7% van alle loontrekkenden in Vlaanderen.
- Nooit eerder waren er zoveel Limburgers (en Vlamingen) aan het werk dan in 2018. De evolutie in Limburg en Vlaanderen verloopt opvallend simultaan. In beide regio’s steeg het aantal loontrekkenden in 2018 met 1,1% t.o.v. 2017. Op iets langere termijn, sinds begin 2015, is het aantal Limburgers met een job in loondienst eind 2018 gestegen met 4,5% en het aantal Vlaamse loontrekkenden met 4,4%.

De “Snelle Ramingen van de tewerkgestelde werknemers naar woonplaats” van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) omvatten de werknemers die moeten aangegeven worden aan de RSZ (inclusief het vroegere RSZPPO voor de plaatselijke en provinciale overheden). Aangezien in de betrokken regio’s de overgrote meerderheid werkt in de regio waar ze woont, wordt met deze snelle ramingen naar woonplaats een representatieve indicatie verkregen over de evolutie van de bezoldigde tewerkstelling.

3. Tijdelijke werkloosheid

Evolutie tijdelijk werklozen (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

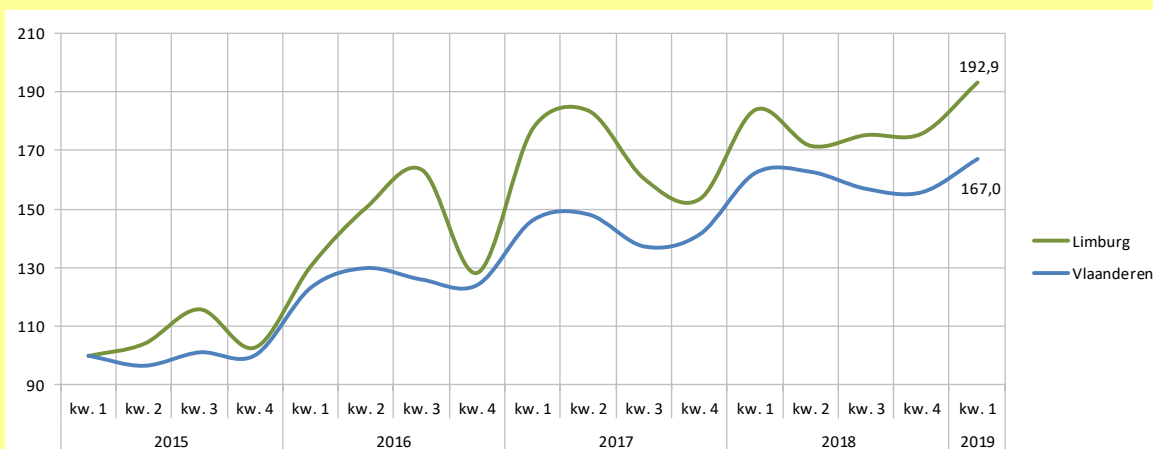
Synthese

- De tijdelijke werkloosheid blijft ook in het 4^e kwartaal van 2018 verder afnemen. T.o.v. hetzelfde kwartaal in 2017 is de daling in Limburg (-6,0%) beduidend sterker dan in Vlaanderen (-2,0%), waardoor ook het relatief hoge aandeel van Limburg in de tijdelijke werkloosheid in Vlaanderen licht daalt, tot een aandeel van 15,6% in het laatste kwartaal van 2018.
- Gemiddeld telde Limburg 9.825 tijdelijk werklozen in 2018. Dat zijn er nagenoeg 3.800 minder dan in 2015, ofwel een daling met 28% op drie jaar tijd. Logischerwijze is deze daling het laatste jaar wat afgezwakt tegenover de sterke daling van de voorgaande jaren. T.o.v. 2017 zijn er in 2018 in Limburg 4,0% minder tijdelijke werklozen en in Vlaanderen 1,9%.

Het verleden heeft aangetoond dat de tijdelijke werkloosheid een goede voorspeller is wat betreft de toekomstige evolutie van de werkgelegenheid. Er bestaat een negatief verband tussen de twee. Wanneer de tijdelijke werkloosheid daalt, stijgt de werkgelegenheid, en vice versa. Een tijdelijk werkloze is een werkloze die door een arbeidsovereenkomst is verbonden waarvan de uitvoering tijdelijk, geheel of gedeeltelijk, geschorst is. Een werknemer kan tijdelijk werkloos gesteld worden wegens economische oorzaken, technische stoornis, slecht weer, overmacht, collectieve jaarlijkse vakantie, staking of lock-out.

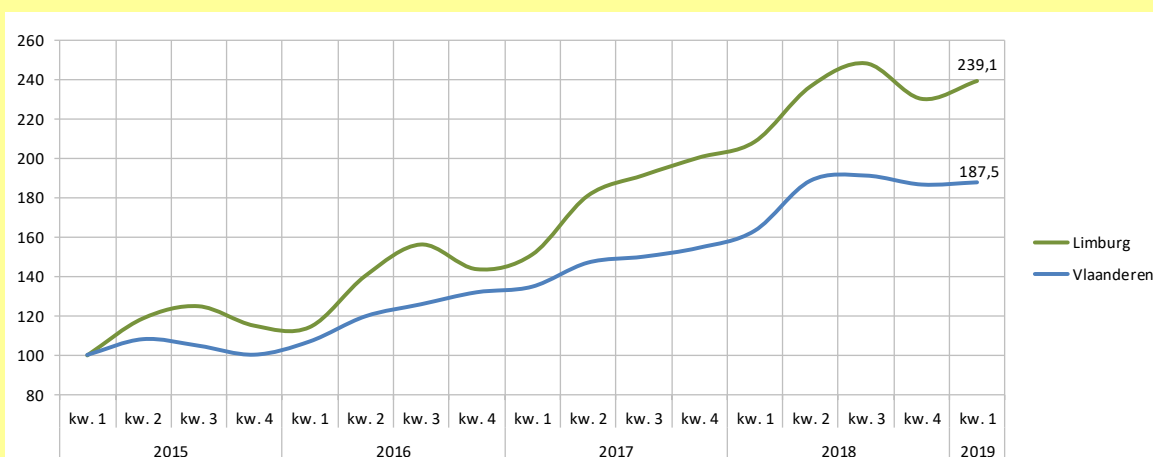
4. Vacatures

Evolutie ontvangen vacatures (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

Bron : VDAB
Verwerking : POM Limburg

Evolutie openstaande vacatures (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

Bron : VDAB
Verwerking : POM Limburg

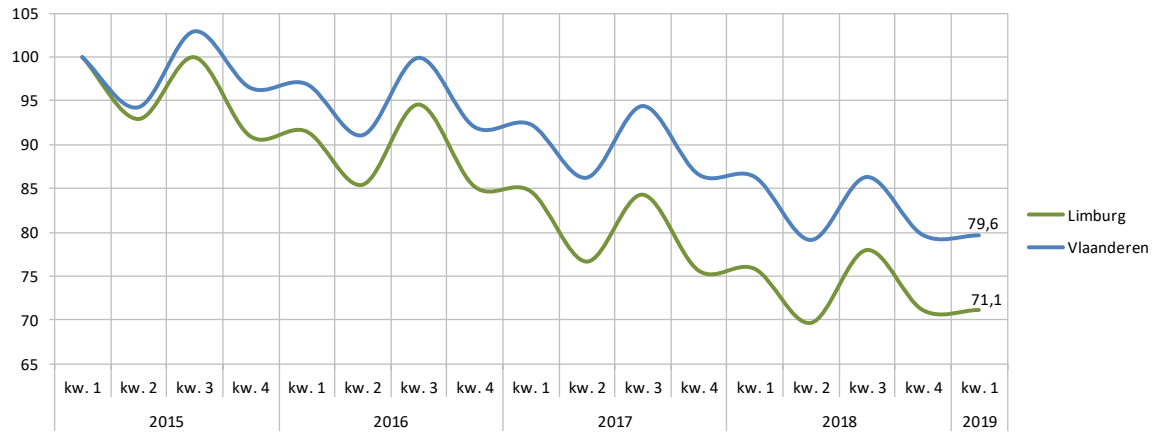
Synthese

- In de laatste drie maanden van 2018 noteerde de VDAB 7.342 ontvangen vacatures in Limburg, liefst 14,5% meer dan in het laatste kwartaal van 2017. In Vlaanderen nam het aantal ontvangen vacatures terzelfdertijd toe met 10,2%. Op jaarbasis zijn de verhoudingen omgekeerd: in 2018 telde Limburg 4,7% meer ontvangen vacatures dan in 2017, terwijl het in Vlaanderen een stijging van 11,3% betrof.
- De positieve economische conjunctuur weerspiegelt zich in het toenemend aantal openstaande vacatures. Keerzijde is dat door de krapte op de arbeidsmarkt de vacatures moeilijker ingevuld geraken waardoor een verdere economische groei mogelijk vertraagd wordt. In Limburg steeg het aantal openstaande vacatures in het 4^e kwartaal 2018 met 14,9% t.o.v. het 4^e kwartaal 2017 (Vlaanderen: +20,8%). Op jaarbasis (2018 vs. 2017) bedroeg de Limburgse stijging 27,5% (Vlaanderen: 24,4%).

Het betreft hier de vacatures uit het Normaal Economisch Circuit zonder Uitzendopdrachten (NECzU) die rechtstreeks aan de VDAB gemeld worden.

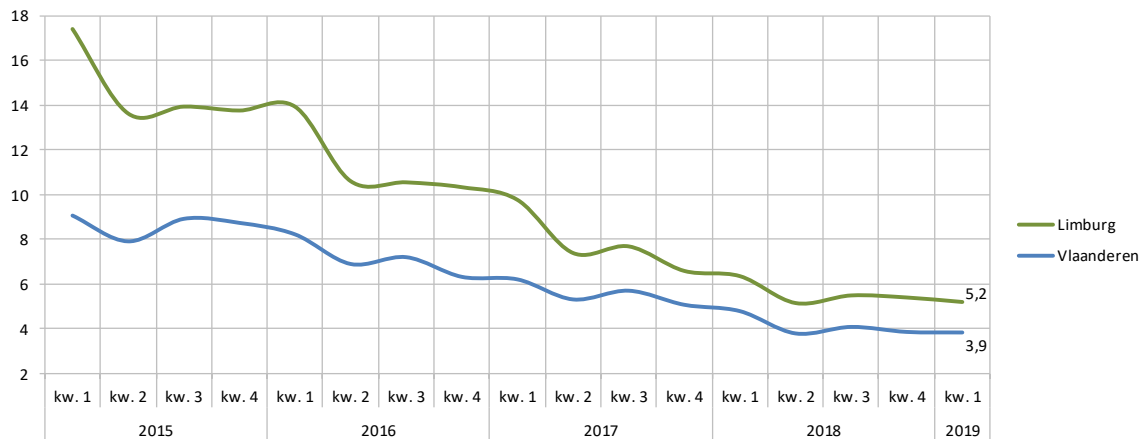
5. Niet-werkende werkzoekenden

Evolutie niet-werkende werkzoekenden (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

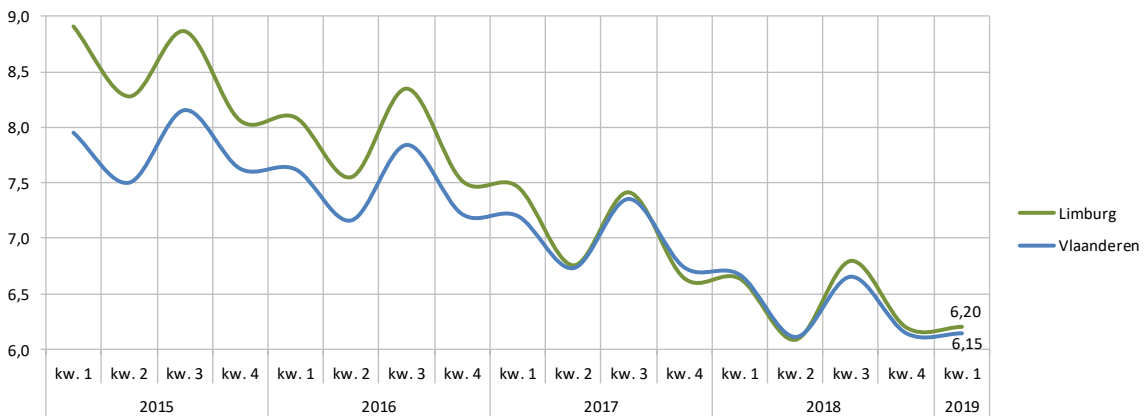
Bron : VDAB
Verwerking : POM Limburg

Evolutie kwartaalgemiddelde van de spanningsgraad (aantal nwwz per openstaande vacature)

Bron : VDAB
Verwerking : POM Limburg

Evolutie kwartaalgemiddelde van de werkloosheidsgraad (aantal nwwz t.o.v. beroepsbevolking)

Bron : VDAB
Verwerking : POM Limburg

Synthese

- De werkloosheid blijft ook in het 4^e kwartaal van 2018 vrij sterk dalen, zowel in Limburg als in Vlaanderen. Gemiddeld waren er in de laatste drie maanden van vorig jaar in Limburg 25.219 niet-werkende werkzoekenden (nwwz), 6% minder dan in het laatste drie maanden van 2017. Vlaanderen telde in die periode gemiddeld 188.467 nwwz, 8% minder dan in dezelfde periode in 2017.
- Over het hele jaar 2018 bekeken is de Limburgse daling van de werkloosheid iets groter dan de Vlaamse. T.o.v. 2017 daalde het aantal nwwz in 2018 in Limburg met 8,3% en in Vlaanderen met 7,8%. In 2018 woonde 13,3% van de Vlaamse nwwz in Limburg. In 2015 was dat nog 14,6%.
- In vergelijking met Vlaanderen zijn er in Limburg, louter kwantitatief bekeken, meer nwwz beschikbaar per openstaande vacature. Waar er in Limburg nog iets meer dan 5 nwwz zijn per openstaande vacature, zijn er dat in Vlaanderen minder dan 4.
- De Limburgse werkloosheidsgraad bedroeg 6,19% in het laatste kwartaal van 2018. Dat is nagenoeg hetzelfde als in Vlaanderen (6,15%). Ook de gemiddelde werkloosheidsgraad van 2018 is in Limburg gelijk aan die van Vlaanderen (6,4%). Een opmerkelijke prestatie want in het jaar na de sluiting van Ford Genk (2015) was de Limburgse werkloosheidsgraad (8,5%) nog beduidend hoger dan de Vlaamse (7,8%). Limburg is dus zeker op de goede weg, maar laat na de provincie Antwerpen wel nog steeds de hoogste werkloosheidsgraad optekenen van alle Vlaamse provincies.

De niet-werkende werkzoekenden (nwwz) zijn de werkzoekenden met de hoogste graad van beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt en gedefinieerd overeenkomstig de bepalingen van Eurostat.

De nwwz worden opgedeeld in 4 categorieën:

- *Werkzoekenden met WerkloosheidsUitkeringsAanvraag (WZUA),*
- *Jongeren in BeroepsInschakelingsTijd (BIT),*
- *Vrij ingeschreven nwwz,*
- *Andere verplicht ingeschreven nwwz (o.a. tijdelijk geschorste nwwz).*

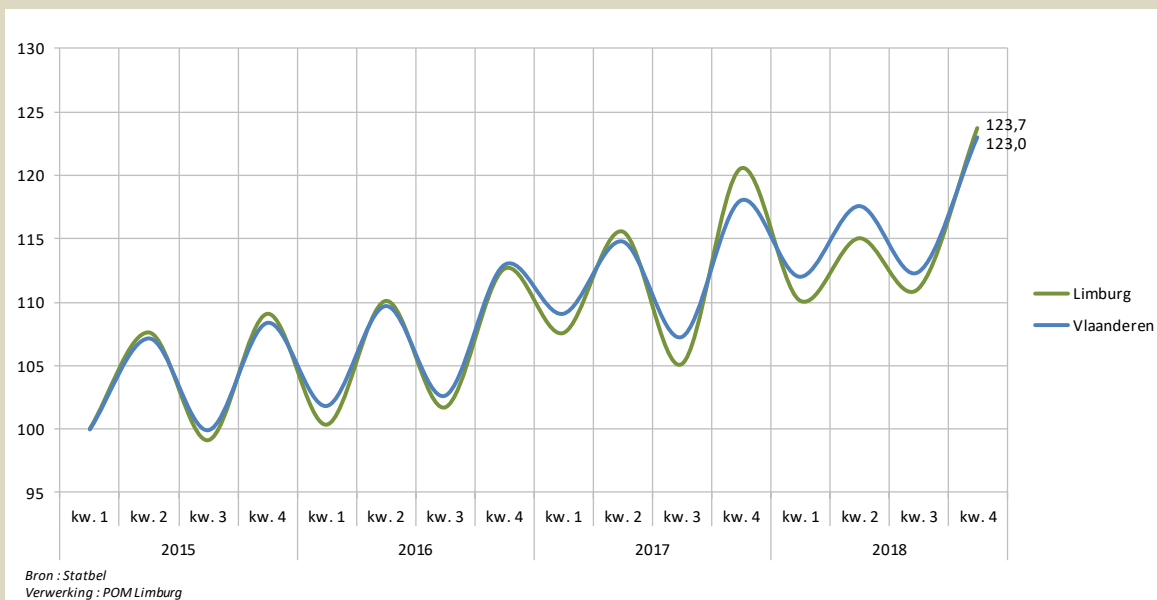
De spanningsgraad, of m.a.w. het aantal nwwz per openstaande VDAB-vacature, is een kwantitatieve maatstaf voor het al of niet makkelijk invullen van vacatures binnen een gebied, want hoe hoger de spanningsgraad, hoe gemakkelijker een vacature kan ingevuld worden door het groter aanbod aan werkzoekenden. Een hoge spanningsgraad wordt vanuit werkgeversperspectief als gunstig beschouwd; dit impliceert nl. minder knelpunten. Deze indicator moet evenwel met de nodige omzichtigheid geïnterpreteerd worden. De vacatures worden geregistreerd volgens de vestigingsplaats van het bedrijf, wat niet altijd overeenkomt met de plaats van tewerkstelling.

De werkloosheidsgraad is het aandeel van de nwwz in de totale beroepsbevolking (werkenden en nwwz) tussen 18 en 65 jaar.

6. Omzet, uitvoer en investeringen

6.1 Omzet

Evolutie van de omzet (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

Synthese

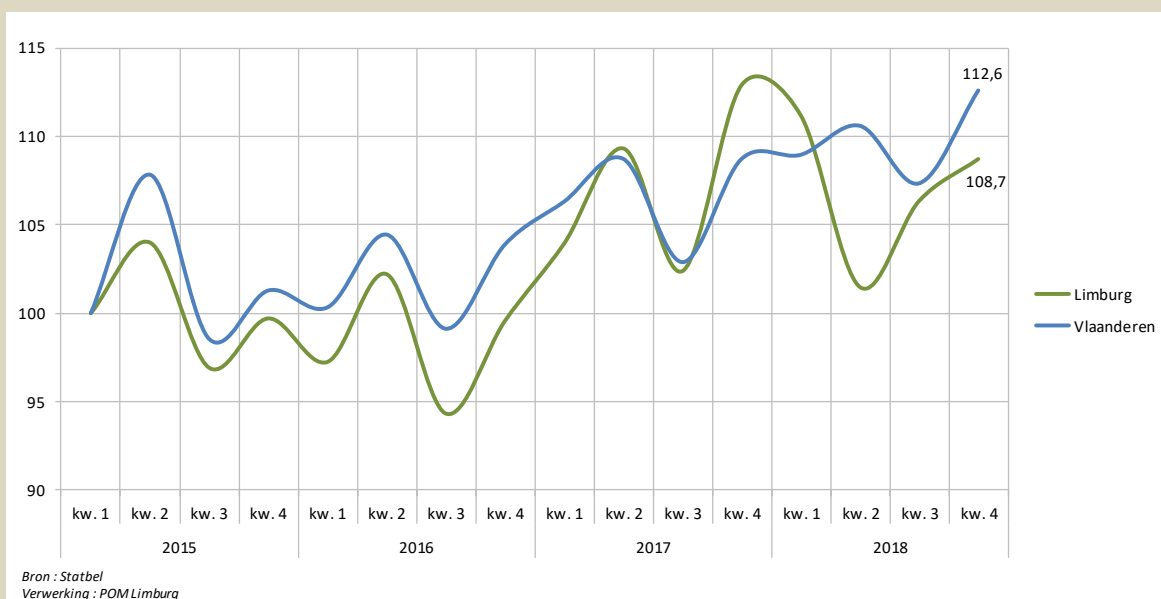
- De omzet van de Limburgse bedrijven blijft ook in het 4^e kwartaal van 2018 in stijgende lijn gaan. In vergelijking met de laatste drie maanden van 2017 stijgt de omzet in Limburg met 2,6%, waardoor Limburg onder de gemiddelde Vlaamse stijging blijft (4,2%).
- Ook op jaarbasis blijft de Limburgse omzetstijging onder die van Vlaanderen. In 2018 steeg de omzet in Limburg met 2,5% en in Vlaanderen met 3,5% t.o.v. 2017. Dat betekent een lichte tempering van de sterke stijgingen van de omzet in 2017 t.o.v. 2016 (Limburg: +5,7%; Vlaanderen: +5,2%).

*Algemeen: het betreft hier de gegevens over de omzet, uitvoer en investeringen volgens de btw-aangiften. De beschouwde sectoren worden gedefinieerd als de secties B tot en met J en M,N,R en S van de nomenclatuur NACE-BEL 2008 (voor meer info: zie www.statbel.fgov.be). Voor de overige sectoren (vooral primaire, financiële en quataire sector) is de betrouwbaarheid van de gegevens onvoldoende door afwijkende btw-aangiften of forfaitaire regimes. Tevens gebeuren de btw-aangiften volgens de maatschappelijke zetel wat resulteert in een **onderschatting** van de bedragen voor Limburg. Afgezien van deze tekortkomingen kan via de procentuele evolutie, die bij een conjunctuuranalyse significanter is dan de absolute cijfers, wel de economische trend aangegeven worden.*

De omzet omvat alle bedragen (exclusief btw) die overeenkomen met de verkoop door de btw-plichtige van goederen en diensten aan derden in België of in het buitenland. Bovendien omvat de omzet alle andere kosten (vervoer, verpakking, enz.) die aan de klant worden doorgerekend, ook al worden ze apart in rekening gebracht. Kortingen, rabatten en disconto's worden in mindering gebracht, evenals de waarde van teruggekomen producten (via creditnota's).

6.2 Uitvoer

Evolutie van de uitvoer (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

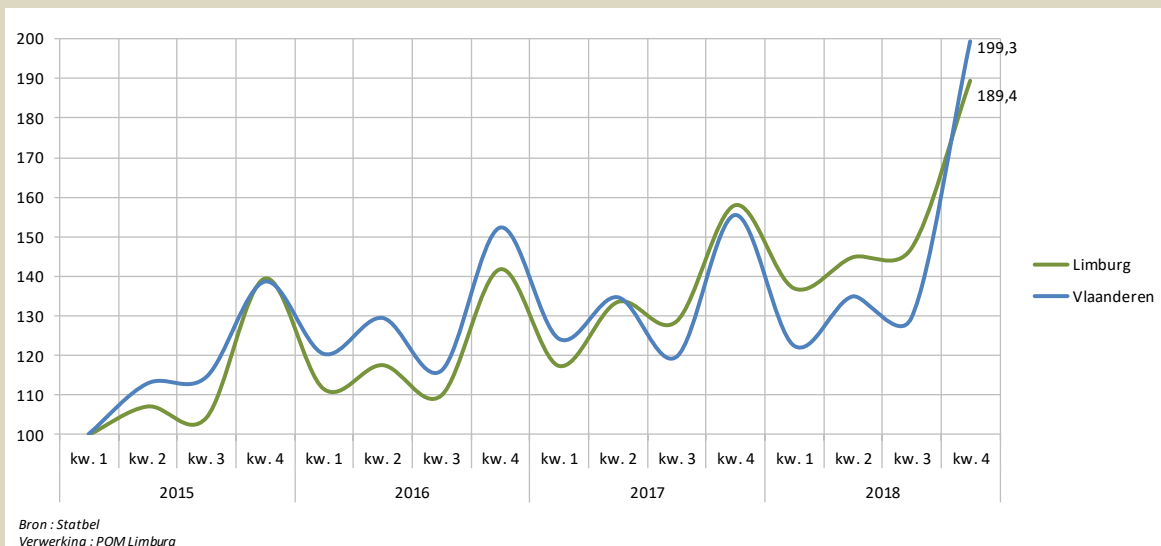
Synthese

- Het uitermate hoge niveau dat de Limburgse export behaalde in het 4^e kwartaal van 2017, wordt een jaar later niet meer bereikt. In het 4^e kwartaal van 2018 blijft de Limburgse export 3,7% onder haar niveau van eind 2017. De Vlaamse uitvoer kende wel een stijging (+3,6%).
- In de radar op jaarbasis (2018 t.o.v. 2017) is de uitvoer de enige indicator die zich niet weet te verbeteren in Limburg. Met een zeer geringe daling van 0,2% stabiliseerde de Limburgse export in 2018. In Vlaanderen steeg de uitvoer met 3,0% in 2018 t.o.v. 2017. Hierbij dient evenwel opgemerkt te worden dat de Limburgse export in 2017 t.o.v. 2016 substantieel sterker toenam dan de Vlaamse (+8,9% in Limburg en +4,6% in Vlaanderen).

De uitvoer omvat alle bedragen (excl. btw) die overeenkomen met de verkoop door de btw-plichtige van goederen en diensten aan derden in het buitenland of m.a.w. de in het buitenland gerealiseerde omzet.

6.3 Investerings

Evolutie van de investeringen (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

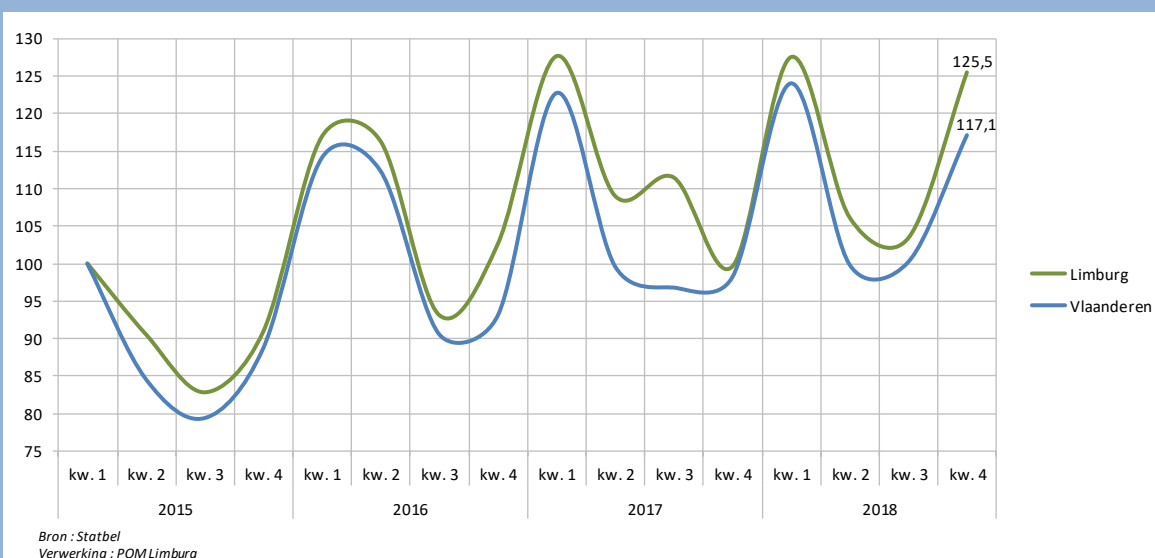
Synthese

- Zoals duidelijk blijkt uit bovenstaande figuur piekt het aantal investeringen telkens in het 4^e kwartaal van het jaar. Dat was in 2018 niet anders. In totaal investeerden de Limburgse bedrijven in de laatste drie maanden van 2018 voor een bedrag van ruim 678 miljoen euro, een stijging met 19,9% t.o.v. het laatste kwartaal van 2017. Vlaanderen deed nog beter met een stijging van liefst 28,3%.
- Ook op jaarbasis zet de stijgende investeringstendens van de laatste jaren zich door in 2018. De Limburgse bedrijven investeerden in 2018 voor een totaalbedrag dat 15,0% hoger lag dan dat van 2017, in Vlaanderen lag het investeringsbedrag 9,8% hoger.

Investerings zijn de uitgaven (exclusief btw) door de btw-plichtige voor de verwerving van goederen en diensten die een bedrijfsmiddel uitmaken. Het gaat dus om oprichtingskosten, immateriële vaste activa, terreinen en gebouwen, installaties, machines en uitrusting, meubilair en rollend materieel, vaste activa in leasing en overige vaste activa.

7. Starters

Evolutie aantal starters (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

Synthese

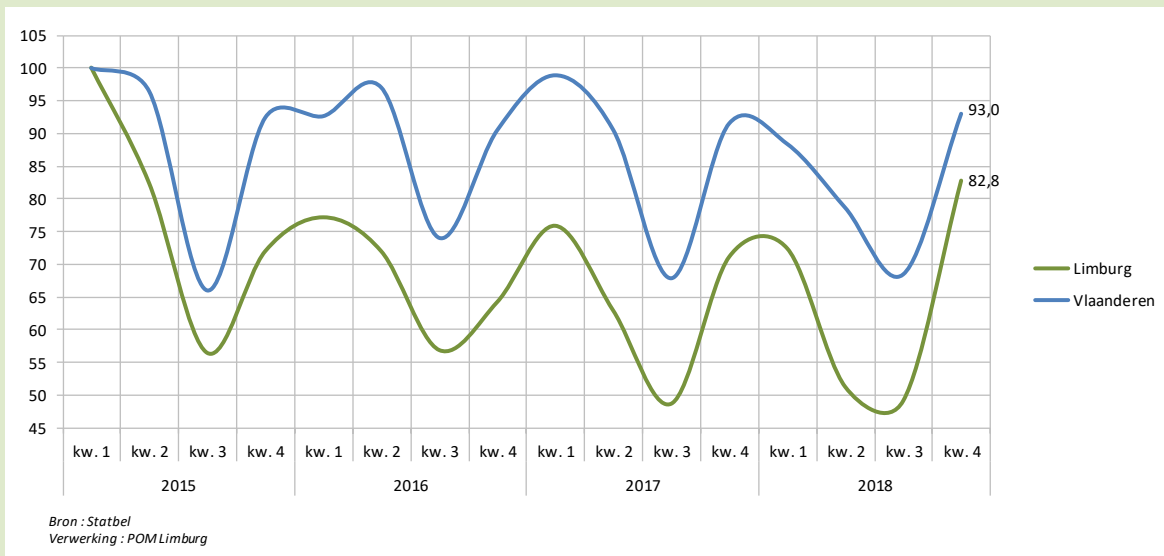
- In het laatste kwartaal van 2018 werden in Limburg 2.092 ondernemingen opgestart. De helft daarvan deed dat in de maand oktober, wat een absolute startersrecordmaand was ten gevolge van de afschaffing van het verplichte bedrijfsbeheerattest voor het starten van een onderneming vanaf september 2018. Vooral hierdoor is de evolutie van het aantal starters in het 4^e kwartaal van 2018 t.o.v. het 4^e kwartaal van 2017 uiterst positief, met een toename van 26,0% in Limburg en 19,3% in Vlaanderen.
- De uitstekende resultaten van het 4^e kwartaal zorgen uiteindelijk ook voor groeicijfers op jaarbasis. In totaal zagen 7.710 ondernemingen in Limburg in 2018 het levenslicht, 3,3% meer dan in het vorige recordjaar 2017. Ook in Vlaanderen werd in 2018 een recordaantal starters geregistreerd, nl. 60.568 ofwel een stijging met 5,7% t.o.v. 2017.

Deze startergegevens onder de btw-plichtige bedrijven zijn gebaseerd op de volgende administratieve gebeurtenissen die zich op het vlak van btw-plicht voor starters kunnen voordoen:

- *de eerste of primo-onderwerping,*
- *de weder-onderwerping, d.i. de heractivering van de btw-plichtige activiteit van een onderneming die gedurende een zekere periode niet werd gevoerd.*

8. Faillissementen

Evolutie aantal faillissementen (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

Synthese

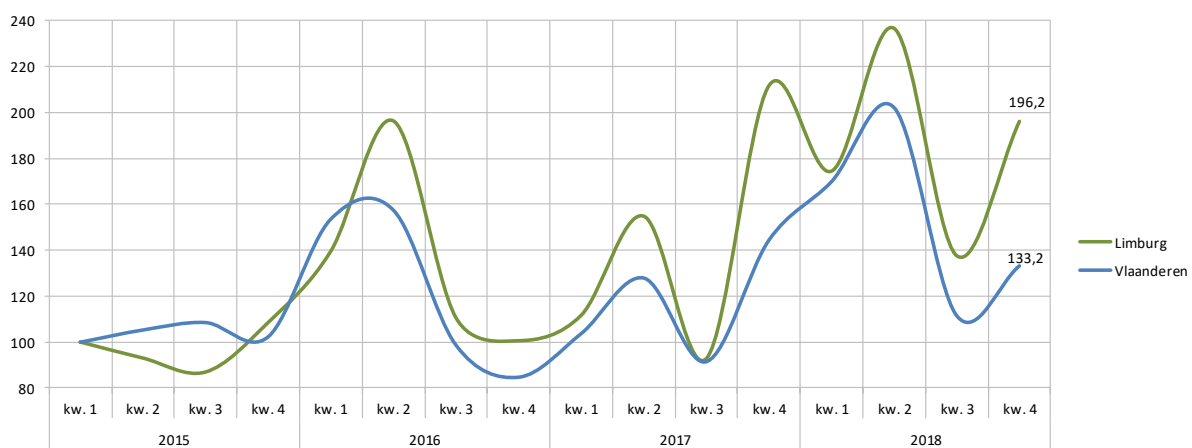
- De slechtst presterende indicator in deze Limburgradar van het 4^e kwartaal van 2018 is de evolutie van het aantal faillissementen. In de maanden oktober, november en december 2018 gingen in totaal 192 Limburgse ondernemingen failliet. Dat zijn er 16,4% meer dan in dezelfde maanden in 2017. In Vlaanderen steeg het aantal faillissementen veel minder sterk (+1,6%).
- In het hele jaar 2018 telde Limburg 593 faillissementen, het laagste aantal van de afgelopen tien jaren en een daling met 1,2% t.o.v. 2017 toen er exact 600 Limburgse faillissementen waren. Van alle Vlaamse faillissementen is 13,4% een Limburgse onderneming. Dat aandeel is het afgelopen jaar licht gestegen omdat de daling van het aantal faillissementen in Vlaanderen (-5,8%) het laatste jaar sterker was dan in Limburg.

De faillissementscijfers zijn gebaseerd op de declaraties van de rechtbanken van Koophandel en worden, indien nodig, aangevuld met informatie uit het bedrijvenregister van de FOD Economie-ADSEI.

9. Bouwvergunningen

9.1 Nieuwbouwwoningen

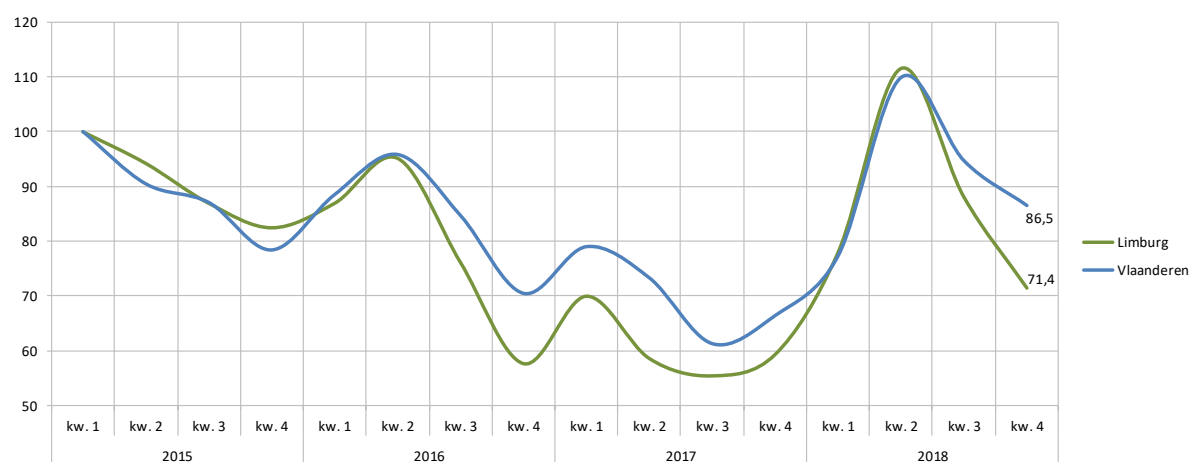
Evolutie aantal woningen vervat in de goedgekeurde bouwvergunningen voor nieuwbouw
(indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

Bron : Statbel
Verwerking : POM Limburg

9.2 Renovatie woongebouwen

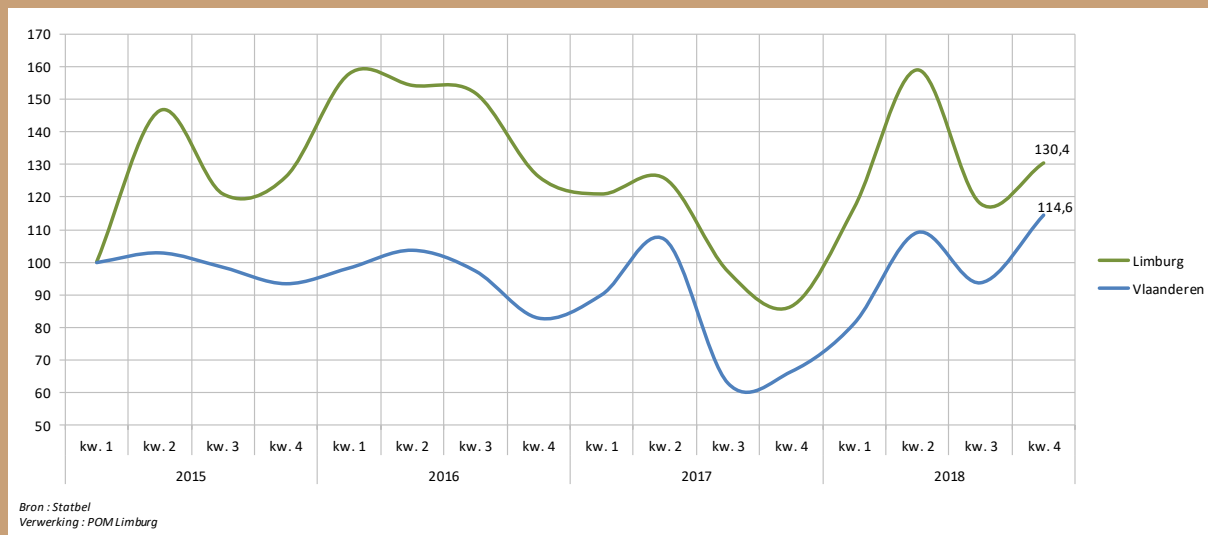
Evolutie aantal goedgekeurde bouwvergunningen voor renovatie van woongebouwen
(indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

Bron : Statbel
Verwerking : POM Limburg

9.3 Niet-woongebouwen

Evolutie aantal goedgekeurde bouwvergunningen van niet-woongebouwen (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

Synthese

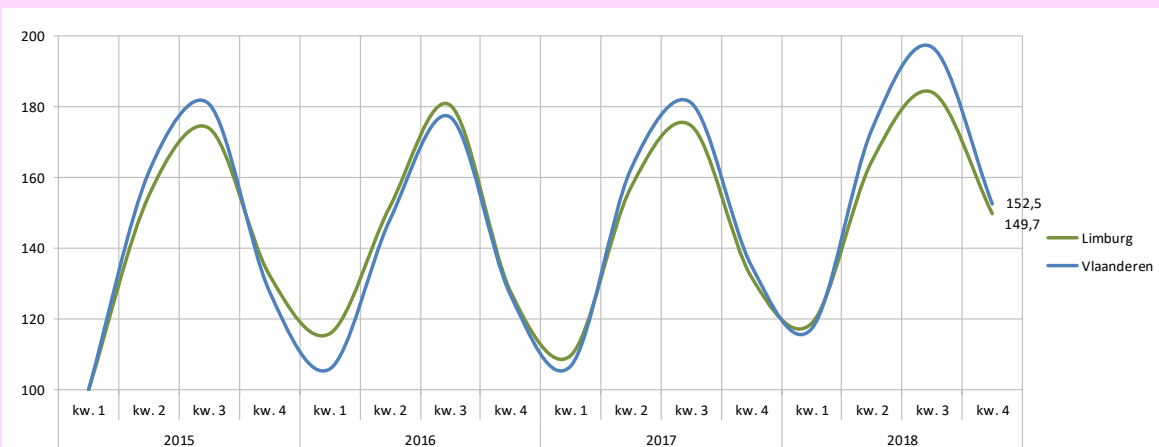
- Vanuit de Vlaamse overheid worden tweejaarlijks strengere energienormen opgelegd voor nieuwbouwwoningen. Dat zorgde o.a. eind 2015 en begin 2016 (vergunningen ingediend eind 2015 worden veelal pas beoordeeld in 2016) voor een piek in het aantal bouwvergunningen voor nieuwbouwwoningen die logischerwijze een jaar later gevolgd werd door een terugval. In 2018 doet zich hetzelfde voor als in 2016, nl. een sterke stijging van het aantal vergunningen in de 1^e helft van het jaar en een terugval op het einde van het jaar. Dat verklaart waarom de goedgekeurde bouwvergunningen voor nieuwbouwwoningen in het 4^e kwartaal 2018 gedaald zijn t.o.v. 4^e kwartaal 2017 (Limburg: -7,4%; Vlaanderen: -7,8%), maar op jaarbasis (2018 t.o.v. 2017) wel fors gestegen zijn (Limburg: +30,5%; Vlaanderen: +31,9%).
- De grootste procentuele toename van alle indicatoren in de Limburgradar voor het 4^e kwartaal 2018 t.o.v. 4^e kwartaal 2017 is voor de goedgekeurde bouwvergunningen voor de bouw en renovatie van niet-woongebouwen, zowel in Limburg (+51,0%) als in Vlaanderen (+72,2%). Op jaarbasis 2018 vs. 2017 is de meest gunstige procentuele evolutie in Limburg voor de afgeleverde bouwvergunningen voor de renovatie van woongebouwen (+43,6%; Vlaanderen: +31,6%).
- 2018 wordt gekenmerkt door een forse stijging van het aantal goedgekeurde bouwvergunningen voor de nieuwbouw en renovatie van zowel woon- als niet-woongebouwen.

Een bouwvergunning is een machtiging om met de uitvoering van een bouwproject te beginnen. De verlening van de bouwvergunning is dus het laatste stadium van de goedkeuringsprocedure van de overheid voor de start van de bouw. Een indexcijfer dat op deze bouwvergunningen is gebaseerd, heeft derhalve een voorspellend karakter voor de bouwactiviteit.

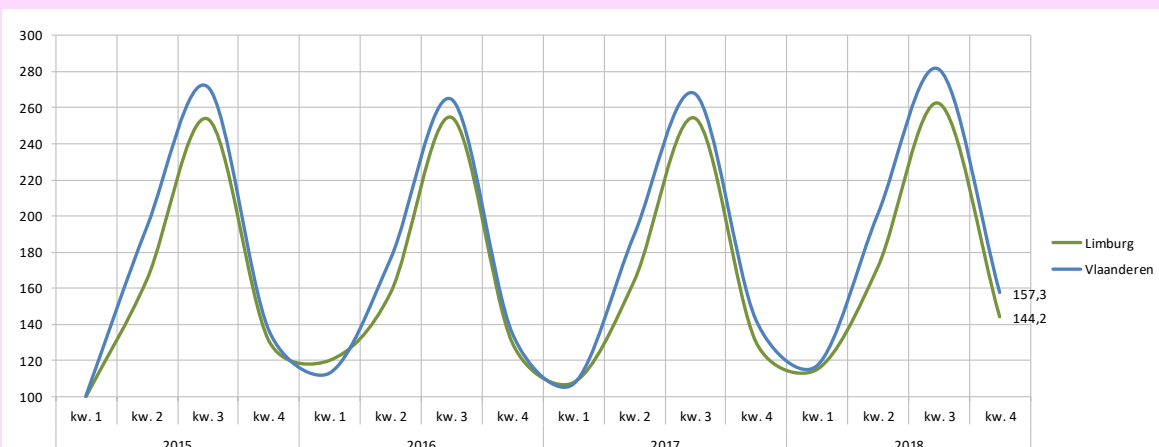
10. Toeristische aankomsten en overnachtingen

Evolutie aantal toeristische aankomsten (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

Bron : Statbel
Verwerking : POM Limburg

Evolutie aantal toeristische overnachtingen (indices, 1^e kwartaal 2015 = 100)

Bron : Statbel
Verwerking : POM Limburg

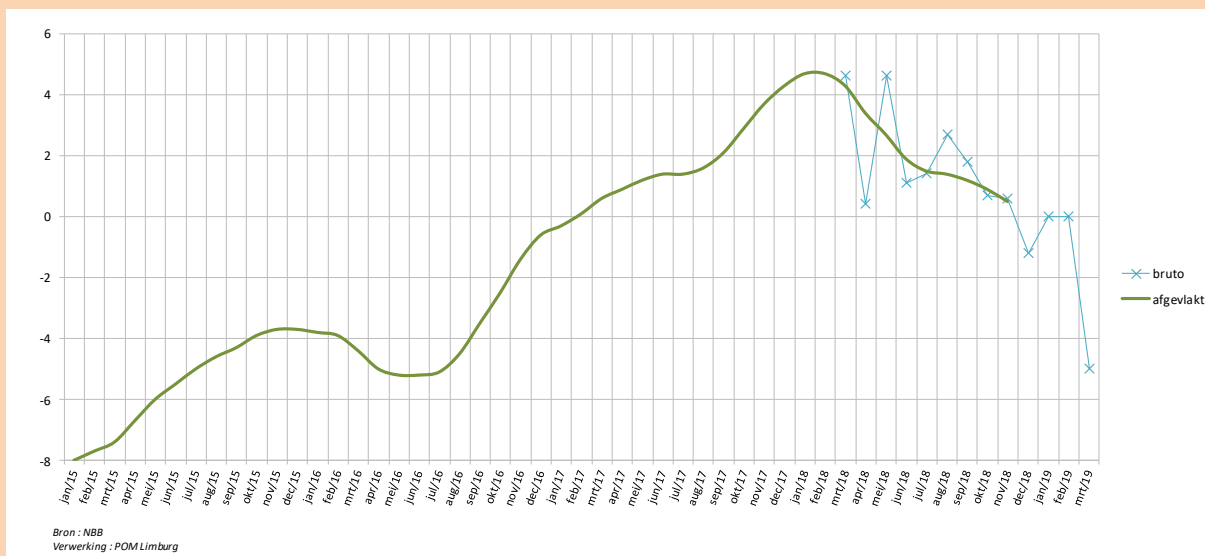
Synthese

- Het toerisme in Limburg kende een bijzonder goed 4^e kwartaal van 2018, met t.o.v. het 4^e kwartaal van 2017 een toename van 13,5% van het aantal aankomsten en van 10,8% van het aantal overnachtingen. Tegelijkertijd telde Vlaanderen 12,9% meer aankomsten en, net als in Limburg, 10,8% meer overnachtingen.
- Ook op jaarbasis groeit het Limburgse toerisme, weliswaar minder sterk dan in Vlaanderen. Zo steeg het aantal toeristische aankomsten in Limburg in 2018 t.o.v. 2017 met 7,6% en in Vlaanderen met 9,4%. Het aantal toeristische overnachtingen nam in Limburg toe met 5,7% en in Vlaanderen met 7,2%.

Inbegrepen in de cijfers van de toeristische aankomsten en overnachtingen zijn zowel de echte vakanties als de verblijven in verband met congressen, seminaries, conferenties en andere beroepsdoeleinden. Er wordt van aankomst gesproken als een persoon in een collectief logiesverstrekkend bedrijf aankomt en daar minstens één nacht verblijft. Een overnachting is iedere nacht die een gast in een collectief logiesverstrekkend bedrijf doorbrengt of is geregistreerd.

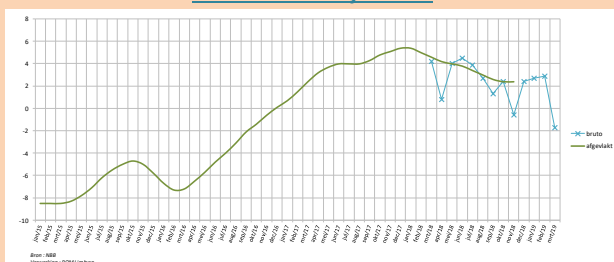
11. Conjunctuurcurven Nationale Bank

Globale conjunctuurcurve Limburg

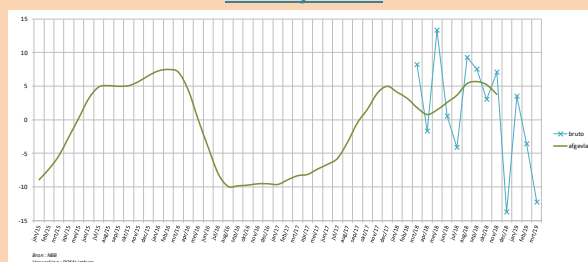

Sectorale conjunctuurcurven Limburg

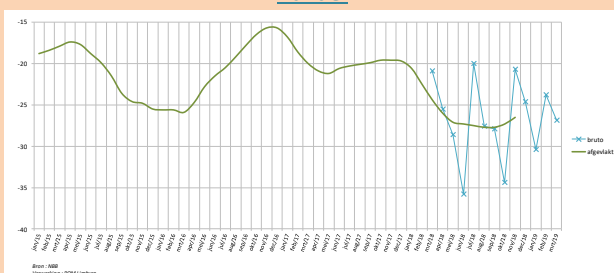
Verwerkende nijverheid

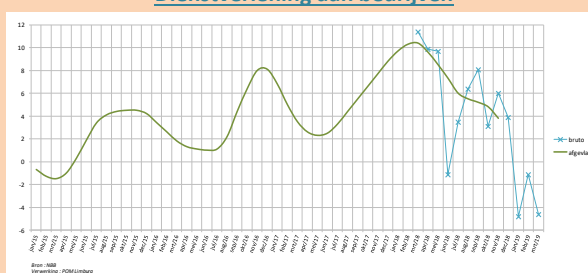
Bouwnijverheid

Handel

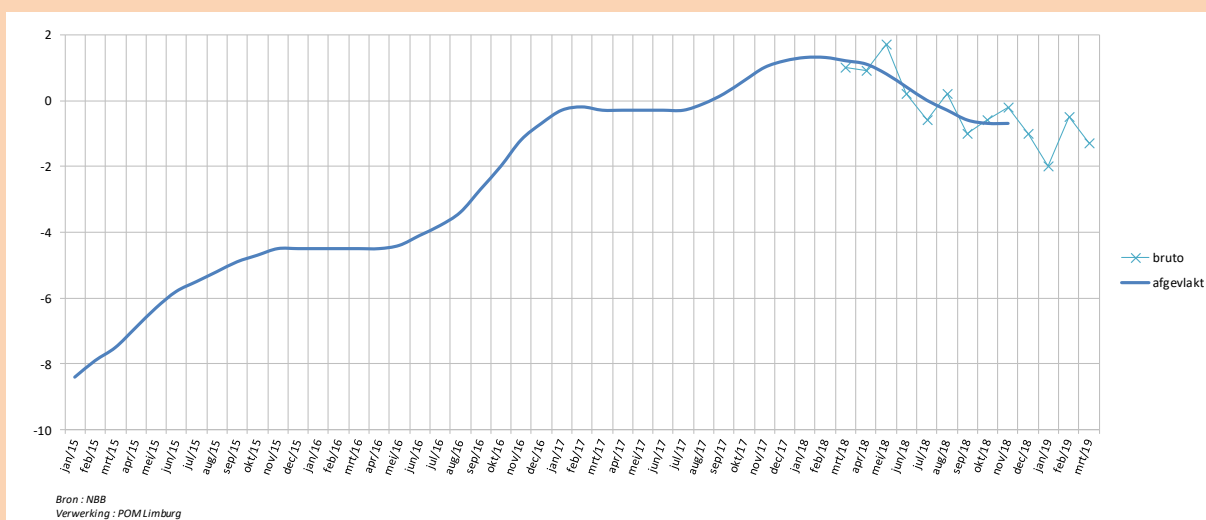

Dienstverlening aan bedrijven

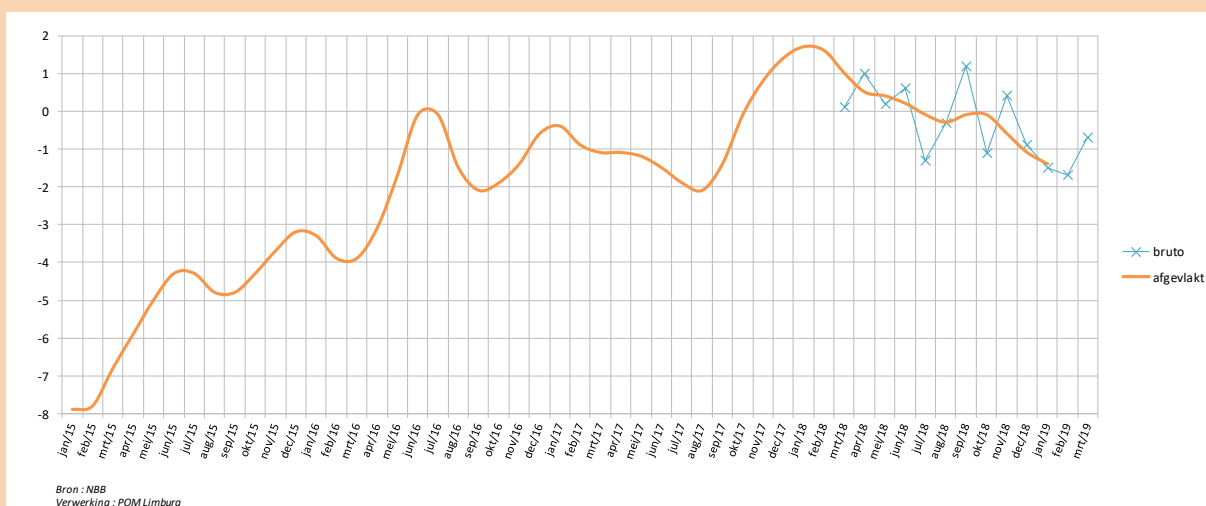

De conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België (NBB) weerspiegelt maandelijks het verloop van de economische activiteit. Deze conjunctuurindicator wordt opgesteld op basis van de antwoorden op de maandelijkse conjunctuurenquête die de NBB bij de ondernemingen in België organiseert en geeft het saldo weer van ondernemingen die een conjunctuurverbetering dan wel een conjunctuurverslechtering verwachten. De bruto synthetische conjunctuurindicator, bekomen na uitzuivering van de seizoensinvloeden, weerspiegelt het ondernemersvertrouwen of het algemeen conjunctuurklimaat. De afgevlakte synthetische curve toont, door eliminatie van de extreme waarden, met vertraging van enkele maanden de fundamentele tendens van de conjunctuurbeweging en de echte trendkeerpunten.

Globale conjunctuurcurve Vlaanderen

Globale conjunctuurcurve België

Synthese

- De globale Limburgse conjunctuurcurve vertoont sinds begin 2018 een dalende lijn die ook in het laatste kwartaal van dat jaar aanhoudt en het nulpunt nadert. Bovendien lijkt het Limburgse ondernemersvertrouwen ook begin 2019 verder af te nemen. De Vlaamse en Belgische conjunctuurcurves zitten al enige tijd onder dat nulpunt en blijven ook in het 4^e kwartaal van 2018 verder zakken (België) of stabiliseren (Vlaanderen).
- Het dalende ondernemersvertrouwen in Limburg in het 4^e kwartaal van 2018 weerspiegelt zich in alle opgenomen sectorale conjunctuurcurves, behalve in die van de handel. Daarbij dient evenwel opgemerkt te worden dat de curve van de handel reeds op het laagste niveau zit van alle curves. Het grootste ondernemersvertrouwen is eind 2018 nog steeds terug te vinden in de sectoren 'Bouwnijverheid' en 'Dienstverlening aan bedrijven.'

Duiding

Met de Limburgradar wil POM Limburg op kwartaalbasis de evolutie van de economische activiteit in de provincie Limburg in kaart brengen. Deze conjunctuurnota bevat een aantal bewust gekozen indicatoren die geselecteerd werden op basis van hun relevantie voor de socio-economische ontwikkeling van de provincie en op basis van hun beschikbaarheid op kwartaalbasis. In de Limburgradar doet POM Limburg enkel een beroep op officiële cijfers die door erkende instanties worden vrijgegeven. De Limburgradar geeft de resultaten weer van het afgelopen kwartaal en doet geen voorspellingen over de te verwachten socio-economische evolutie.

De Limburgradar verschijnt vier keer per jaar (januari, april, juli, oktober). Uit respect voor de huidige en toekomstige generaties kiest POM Limburg voor een digitale verspreiding van de Limburgradar. U kan zich abonneren op de Limburgradar door uw gegevens aan ons te bezorgen via info@pomlimburg.be.

Meer gedetailleerd socio-economisch cijfermateriaal voor Limburg en haar gemeenten kan u terugvinden op de website www.pomlimburg.be (rubriek 'Kenni's').

Bronvermeldingen

POM = Provinciale OntwikkelingsMaatschappij

RSZ = Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

RVA = Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening

VDAB = Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding

Statbel = Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium van de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

NBB = Nationale Bank van België

Colofon

De Limburgradar is een uitgave van:

POM Limburg

Corda Campus Gebouw 6B – Kempische Steenweg 303 bus 101 – 3500 Hasselt

Tel. 011 300 100

info@pomlimburg.be

www.pomlimburg.be

Verantwoordelijke uitgever: Frank Zwerts, algemeen directeur POM Limburg

Redactie en vormgeving: POM Limburg

Editie april-mei 2019

© POM Limburg